

INDUSTRIA 3

NIEUWSBULLETIN

nr. 3 | December 2011

Inhoud: 41 Industriamonument 42 Berichten 47 Literatuur 48 Colofon

Industriamonument: Tramstation Gorssel

Gorssel. Het tramstation geeft sinds de laatste renovatie en na plaatsing van glazen wanden onderdak aan 'de Vijf Marken'. Foto Marcel Overbeek

Marcel Overbeek -

Gorssel - Het tramstation aan de van der Cappellenlaan 4 in Gorssel heeft een nieuwe bestemming gekregen. Na een ingrijpende renovatie is het markante tramstation nu in gebruik als onderkomen en expositieruimte voor de lokale oudheidkundige vereniging 'de Vijf Marken'.

Het voormalige tramstation werd in 1926 gebouwd als onderdeel van de stoomtramlijn Deventer-Gorssel-Zutphen, die aansloot op de al eerder - in 1901 - aangelegde tramlijn Emmerik-Zutphen. Omdat het treinstation van Gorssel ver buiten de bebouwde kom lag, was er behoefte aan een openbaar vervoervoorziening met een halte in de dorpskom. Het tramstation voorzorg in die behoefte. De tramlijn bleef in gebruik totdat in 1945 de brug over het Twentekanaal bij Zutphen werd opgeblazen. In 1948 werden vervolgens de rails opgebroken tussen Zutphen en Deventer. Het Gorsselse tramstation heeft daarna nog diverse andere bestemmingen gehad. In 1995 werd het op de lijst van rijksmonumenten geplaatst.

Droog staan

Het markante stationsgebouw is gebouwd in chaletstijl, en heeft ver overstekende houten daken, die steunen op houten kolommen. Hierdoor konden de reizigers droog staan bij weer en wind. De gevels van het gebouw zijn opgetrokken in een houtskeletconstructie, de muurvlakken zijn gemetseld in baksteen. Bij de renovatie is tussen deze kolommen een moderne glazen wand geplaatst, waardoor de nuttige ruimte van het gebouw werd verdubbeld. Bovendien heeft het station hierdoor een transparant karakter gekregen en kan men de expositieruimte van buitenaf bekijken. Frontaal voor het gebouw is een stuk smalspoorrails gelegd, ter herinnering aan de vroegere functie.

Berichten

Harlingen. De Cocosfabriek. Fotograaf onbekend

Bedreigde Cocosfabriek krijgt nieuwe bestemming

Harlingen. Burgemeester en wethouders van Harlingen hebben besloten de Cocosfabriek te verkopen aan de plaatselijke aannemer Jelle Bruinsma. Deze gaat het gebouw eerst wind- en waterdicht maken, terwijl intussen plannen voor herbestemming worden uitgewerkt. Heemschut Friesland heeft stevig bijgedragen aan die planvorming.

Op 27 januari 2010 verleenden B Et W een sloopvergunning voor het al jaren leegstaande gebouw. Machteld Honig verenigde daarop voorstanders van behoud van het gebouw in

de Vrienden van de Cocosfabriek. Vervolgens nam ze in de zomer van 2010 contact op met de Stichting Industriële Erfgoed Friesland. Gesprekken met de wethouder, brieven aan de raad, het inschakelen van media en het laten ontwikkelen van herbestemmingconcepten hadden uiteindelijk resultaat. Bij dit laatste was de inbreng van Heemschut Friesland van belang. Voor het jubileumproject 'Recycling Fries erfgoed' werd een actueel geval belicht, de Cocosfabriek. Drie groepen derdejaarsstudenten bouwkunde uit Leeuwarden, zo was

Friesland

het idee, ontwikkelden onder leiding van Hans Schaeffer de concepten. Heemschut Friesland werd de officiële opdrachtgever voor die studies. Machteld Honig en Joost Lottgering begeleidden met Heemschut Friesland (Jan de Kroon) dit proces tot de presentatie van de plannen op 16 september. Door de hernieuwde aandacht voor de Cocosfabriek besloot Harlingen de fabriek alsnog te koop aan te bieden. De inschrijvingsdatum liep precies af op de dag dat de studenten hun plannen presenteerden. Bruinsma had de plannen al onderdeel gemaakt van zijn inschrijving.

Het complex is in 1941 door de Duitsers gebouwd als geschutsreparatiewerkplaats voor de Duitse marine. Het is een MAZA-gebouw, Marine Artillerie Zeugambt en ontworpen in een landelijke bouwstijl, de Heimatstil. De Duitse bezetter paste deze toe om militaire complexen vanuit de lucht te camoufleren. Bouwkundig waardevol zijn de schenkelspant-daken van gelamineerd hout, die een sterk ruimtegevoel creëren.

Behalve architectuurhistorisch is dit MAZA-gebouw ook militair-historisch van landelijke betekenis. Na de oorlog is het gebouw voor uiteenlopende bedrijfsdoeleinden gebruikt.

Overijssel

Historische Kring in portiersgebouw Stoomblekerij

Boekelo. Het imposante fabriekscomplex van de Stoomblekerij in Boekelo, bij Enschede, is de laatste jaren gerenoveerd en heeft een woonbestemming. Na de sluiting van de fabriek in 2002 werden de fabrieksgebouwen overgenomen door de firma Ter Steege Vastgoed te Rijssen. In een tijdsbestek van vijf jaar werd het uitgestrekte fabrieksterrein getransformeerd in een zeer geslaagde combinatie van moderne nieuwbouw met appartementen en een aantal gerestaureerde en tot woonruimten verbouwde industriële monumenten.

Van het fabriekscomplex zijn onder meer het ketelhuis met de schoorsteen, de machinekamer, een magazijn en de voormalige brandweerkazerne behouden gebleven. Ook het

portiersgebouw, uit 1938, heeft nu een nieuwe functie. Het gebouwtje is aangekocht door Fleur ter Kuile-van Heek, en op huurbasis beschikbaar gesteld aan de Historische Kring Boekelo-Usselo-Twekkeloo.

Onder de nieuwe naam 'Historisch Centrum' werd het gerenoveerde pand zaterdag 17 september officieel geopend door de wethouder van cultuur van de gemeente Enschede. In het gebouw is de bibliotheek en het archief van de Historische Kring ondergebracht, evenals een moderne studieruimte met PC's. Tevens is hier een deel van de historische collectie voorwerpen uit de stoomblekerij ondergebracht. Deze collectie is verzameld door Bernard van Heek, voormalig directeur van de Stoomblekerij Boekelo.

Boekelo. Het portiershuis van de Stoomblekerij is nu het onderkomen van de Historische Kring. Foto Marcel Overbeek

Spoorbrug Zwolle vervangen door nieuwe

Zwolle. Dit najaar is de oude spoorbrug over de IJssel tussen Hattem en Zwolle gesloopt. Die was buiten gebruik gesteld nadat de nieuwe spoorbrug in juli in gebruik is genomen. De oude spoorbrug dateert in zijn huidige verschijning uit 1950. Oorspronkelijk is de brug bij Hattemerbroek in 1862-1864 gebouwd als enkelsporige tralieliggerbrug met een draaibrug voor het scheepvaartverkeer. In 1936 werd de brug grotendeels vernieuwd, en verbouwd tot een dubbele spoorbrug, met een hefbrug. Bij deze verbouwing kreeg de brug ook twee vaste verstijfde staafboogbruggen, een brugtype dat in Zwolle voor het eerst in Nederland werd toegepast. De nieuwe brug kon worden geplaatst op de bestaande pijlers uit 1864. Nadat de brug in de Tweede Wereldoorlog twee keer werd opgeblazen (in 1940 en 1945) werd de brug in 1950 zoveel mogelijk in de oude staat teruggebracht. Door de inzet van de Zwolse werkgroep Industrieel erfgoed, Heemschut Overijssel en de Historische Vereniging Hattem blijven enkele oude onderdelen van de spoorbrug behouden. In overleg met Prorail is besloten om een

Zwolle. De oude spoorbrug, nog volop in gebruik. Foto Marcel Overbeek

rivierpijler aan de Gelderse zijde te bewaren. In deze pijler zal de gedenksteen uit 1862 worden ingemetseld. Deze gedenksteen is in oktober 1862 gelegd door minister Thorbecke van binnenlandse zaken. De kogelgaten in de steen herinneren nog aan de zware beschietingen die de brug te verduren had in 1944-1945. Verder zullen twee stalen hefwielen uit de hefbrug van 1936 bewaard blijven en een plek krijgen naast de rivierpijler.

Met dit spoorwegmonument blijft de herinnering bewaard aan een periode van bijna 150 jaar spoorbruggeschiedenis. Ook aan de Zwolse zijde blijft een deel van het oude spoorwegtracé bewaard met een oude spoorwonderdoorgang. In deze onderdoorgang is een gedenksteen van de Nederlandse Centraal Spoorwegmaatschappij uit 1905 aangebracht.

'De Smidse is de ziel van Nijverdalen'

Nijverdalen. Ter Steege Vastgoed in Rijssen heeft een half miljoen euro subsidie ontvangen van de provincie Overijssel voor de ingrijpende renovatie van gebouw De Smidse aan het Hoge Dijkje. Vastgoedontwikkelaar Erwin Tjihof van Ter Steege is blij met deze subsidie, maar benadrukt dat dit bedrag bij lange na niet toereikend is voor het herstel dat dit najaar begint. Hij schat de totale kosten voor het opknappen van dit beeldbepalende rijksmonument op een slordige anderhalf miljoen euro. Ter Steege heeft zijn hoop gevestigd op een aanvullende bijdrage van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de gemeente Hellendoorn, die altijd heeft aangegeven zich te willen inzetten voor het behoud van industrieel erfgoed binnen de

Nijverdalen. De Smidse is het ketelhuis van de Koninklijke Stoomweverij. Foto www.rtvooost.nl

gemeentegrenzen. De projectontwikkelaar uit Rijssen is bereid aan dit project enkele tonnen bij te dragen.

De Smidse is het ketelhuis van de Koninklijke Stoomweverij (Koninklijke Ten Cate), dat in 1911 werd gebouwd. Het ontwerp voor dit markante gebouw is gemaakt door architect Krabshuis uit Almelo. 'Dit gebouw is de ziel van Nijverdalen', stelt Tjihof. Hij vertelt dat werknemers van het Nijverdalse bouwbedrijf Stegeman, onderdeel van de Ter Steege groep, volgende maand al beginnen met de eerste fase van de renovatie, die naar verwachting ruim een half jaar in beslag neemt.

Berichten

Nijmegen. De NYMA-watertoren, onderdeel van de gesloten kunstzijdefabriek.
Foto Marcel Overbeek.

Gelderland

Pleidooi voor hergebruik NYMA

Nijmegen. De oude NYMA-watertoren en overige delen van deze voormalige kunstzijdefabriek moeten als het aan GroenLinks in Nijmegen ligt behouden blijven voor de stad. Volgens de partij zijn de watertoren en de fabriek een belangrijk voorbeeld van industrieel-cultuurhistorisch erfgoed in Nijmegen. De gebouwen zouden moeten worden ingepast in het nieuwbouwplan in Nijmegen-West in plaats van te worden gesloopt, oordeelt de

fractie. GroenLinks heeft het college van B & W gevraagd om afspraken te maken met de eigenaar. Kunstzijdefabriek NYMA was tientallen jaren de grootste werkgever van Nijmegen. In de jaren vijftig werkten er ruim tweeduizend mensen. Het NYMA-terrein was in september 1944 de plek van waaruit Amerikaanse parachutisten met canvas bootjes de geruchtmakende Waal-oversteek maakten.

Bedrijvencentrum en theater in meubelfabriek

Beneden-Leeuwen. Het fabrieksgebouw van de in 1993 gesloten meubelfabriek van Van Gelder en Van Os werd in het begin van de dertiger jaren gebouwd, gelijk met het woonhuis ernaast voor een bedrag van 24.000 gulden. Het was de tweede meubelfabriek in Beneden-Leeuwen na de oprichting van de Fa. Salets Machinale Meubelfabriek. Er volgden nog achttien andere meubelbedrijven. In de jaren negentig van de afgelopen eeuw viel het doek voor deze lokale bedrijfstak, mede door zware concurrentie uit de Oostbloklanden. Men kon in Nederland het hout niet eens kopen voor

de prijs waarvoor complete meubelen werden ingevoerd. De meeste meubelbedrijven in Beneden-Leeuwen zijn verdwenen, met uitzondering van de bedrijven, die inmiddels óók sterk zijn ingekrompen (3-B en Zondags Meubelen). Van Gelder en Van Os is opgericht in 1929, door twee heren Van Gelder en een Van Os. In de hoogtijdagen werkten 85 medewerkers in het bedrijf, dat voornamelijk slaapkamermeubilair fabriceerde. Door heel Nederland werd geleverd. Ook gingen bestellingen naar België en Duitsland. De oprichters hebben het einde van

het bedrijf in 1993 niet meer meegemaakt. De meeste bedrijfsgebouwen van de Beneden-Leeuwse meubelindustrie zijn na de sluiting gesloopt. Het pand van de Fa. Van Gelder en Van Os, 8.500 m² groot, bleef behouden en vormt een laatste herinnering aan deze ooit zo belangrijk lokale tak van nijverheid. Na de sluiting van het bedrijf is het hoofdgebouw in gebruik genomen als Toverbal theater, een activiteitencentrum voor verstandelijk gehandicapten. De rest van het pand doet dienst als bedrijvencentrum en geeft nu onderdak aan zes kleine bedrijven.

Noord-Holland

De zuivelfabriek van Campina

Hilversum. De zuivelfabriek van Campina aan de Larenseweg in Hilversum wordt gerenoveerd in opdracht van Dudok-Wonen. Het gesloten fabriekscomplex wordt herbestemd tot een woonvoorziening. De fabriek is gebouwd in 1954-1956 in opdracht van de Verenigde Gooise Melkbedrijven (VGM), ook bekend als 'voor goede melk'. Het complex is ontworpen door de architecten Breebaart, Martens en Kramer. De fabrieksgebouwen werden ontworpen in een moderne, functionele architectuur. De markante bedrijfshallen met de gebogen betonnen schaaldaken worden gestript en zullen herge-

bruikt worden als bedrijfsverzamelgebouw. De naastgelegen vrijstaande fabrieksschoorsteen, de laatste van Hilversum, is inmiddels gerestaureerd. Aan de straatzijde wordt het beeld van de fabriek bepaald door bedrijfsgebouwen en het kantoordeel, gebouwd in een stijl die doet denken aan de architectuur van de Franse architect Le Corbusier. Ook deze onderdelen van de fabriek worden gerenoveerd en krijgen een nieuwe functie als basisschool en kinderopvang. Het grootste deel van de fabriek wordt bestemd voor wonen, in combinatie met een ondergrondse parkeergarage. In het interieur van de fabriek zullen waardevolle onderdelen, waar-

onder glas-in-loodvensters en een wand-schildering van de kunstenaar Flip Hamers behouden blijven.

Hilversum. Gevel van de Verenigde Gooise Melkbedrijven. Foto Marcel Overbeek

'Energiehuis': een cultuurcentrum

Dordrecht. In juli is de omvangrijke renovatie en verbouwing gestart van de voormalige stedelijke elektrische centrale aan de Noordendijk in Dordrecht. Het uitgebreide fabrieksterrein, tot 1957 als centrale in gebruik, ondergaat de komende twee jaar een ingrijpende transformatie tot 'Energiehuis': een cultuurcentrum met ruimtes voor concerten, poppodia en een theatervoorziening.

Bij de verbouwing zullen zoveel mogelijk oorspronkelijke bouwdelen behouden blijven, waaronder ijzeren draagconstructies, gevelwanden en raampartijen. Om het langgerekte gebouw goed toegankelijk te maken, zal over de volle lengte een verkeerszone annex voetgangerszone worden ingericht, met een moderne glazen overkapping. Deze zone begint bij het oudste deel, de kantoorgebouwen uit 1908. In de voorgevel, opgetrokken in Berlagiaanse

stijl, duidt het tegeltableau met het opschrift 'Gemeentelijk elektriciteitsbedrijf Dordrecht' nog op de oorspronkelijke functie van het complex.

In het middendeel, het ketelhuis uit 1908, komt een grote theaterzaal en de 'popcentrale'. In deze ruimten zal de monumentale stalen dakspantconstructie behouden blijven. In de uitbreiding uit 1928, een drielaags in staal en baksteen opgetrokken bedrijfshal gebouwd in de trant van de Nieuwe Zakelijkheid, komen twee grote poppodia.

Het projectplan voor de verbouwing van de oude centrale is gemaakt door architectenbureau Jonkman Klinkhamer. De totale kosten worden geraamd op € 21.803.000. Het nieuwe Energiehuis wordt in september volgend jaar in gebruik genomen.

HAKA-gebouw krijgt nieuwe functie

Rotterdam. Een van de markantste Rotterdamse havenmonumenten krijgt een nieuwe toekomst: het HAKA-gebouw aan de Vierhavenstraat in het westelijk havengebied. In de zomer van 2010 zijn de renovatiewerkzaamheden aan het verwaarloosde pand begonnen, in opdracht van de nieuwe eigenaar, Estrade projectontwikkelaar, onderdeel van Vestia.

Het HAKA-gebouw werd in 1932 gebouwd naar een ontwerp van architect Hermann Friedrich Mertens (1885-1960). Het in de stijl van de Nieuwe Zakelijkheid gebouwde monumentale pand diende als hoofdkantoor en opslagruimte voor de coöperatieve groothandelsvereniging 'De Handelskamer', een vereniging die de belangen van de Rotterdamse arbeiders behartigde. Naast kantoor was het HAKA-gebouw ook de centrale plaats voor de aanlevering, de verpakking en de expeditie van goederen. Het pand was hiertoe zeer strategisch gepositioneerd, aan de kop van de Keilehaven, met aansluiting op het havenspoor.

Het zelfvertrouwen van de Nederlandse coöperatieve beweging komt duidelijk in het gebouw tot uiting: een architectonisch zeer modern gebouw met tal van sierelementen, waaronder het glas-in-loodvenster in het trappenhuis, met voorstellingen van havenarbeiders. De voltooiing van de renovatie is voorzien voor eind dit jaar, waarna het een nieuwe functie krijgt als 'Livin Lab voor Clean Water & Energy'.

Rotterdam. HAKA wacht na renovatie een nieuwe toekomst. Foto Marcel Overbeek

Utrecht. De perronkap. Foto Heemschut

Utrecht

Perronkap Utrecht CS naar Leidsche Rijn Centrum

Utrecht. De gemeente Utrecht heeft voor het laatste deel van de monumentale perronkap van Utrecht CS een nieuwe plek gevonden: het toekomstige Leidsche Rijn Centrum. Daar gaat de perronkap deel uitmaken van het Cultuurplein op het dak van de A2. Het krijgt een functie als markthal of als locatie voor openlucht muziek- en theatervoorstellingen. Zo komt, net als de Jeremiebrug, opnieuw Utrechts bouwhistorisch erfgoed tot zijn recht in het nieuwe stadsdeel.

De zuidelijke perronkap van spoor 7 en 8 op Utrecht Centraal Station meet circa 110 x 9 meter. De demontage is in de eerste helft van mei 2011 afgerond. Na het noodzakelijke conserveringswerk wordt de constructie herbouwd. Door de onderdelen niet achter elkaar, maar naast elkaar op te bouwen, wordt een overkapping van circa 30 x 35 meter gerealiseerd. Het Cultuurplein in Leidsche Rijn Centrum gaat grenzen aan het kernwinkelgebied, Schouwburg XL, een bioscoopcomplex en andere gebouwen voor vrijetijdsbesteding.

Berichten

Den Bosch. De sigarenfabriek in de Boschdijkstraat. Op de begane grond is het poppodium W2.
Foto LeeGer wikipedia

Noord-Brabant

Beeldende kunst in Willem II-sigarenfabriek

Den Bosch. Zowel de buiten- als de binnenkant van de oude sigarenfabriek van Goulmy & Baar in Den Bosch worden volledig gerenoveerd. Noord-Brabant en de gemeente 's-Hertogenbosch investeren samen in deze renovatie van de voormalige Willem II sigarenfabriek aan de Boschdijkstraat. De fabriek werd in 1897 gesticht door de ondernemers Goulmy en Baar. De werkzaamheden zijn gestart in december vorig jaar en zullen naar verwachting in 2013 worden afgerond. De kosten voor het project bedragen 3,2 miljoen euro. De huidige gebruikers van het pand zijn vooral beeldende kunst- en cultuurinstellingen.

Het samenbrengen van deze kunstinstellingen zoals het Centrum voor Beeldende Kunst, Grafisch Atelier, Digitale Werkplaats, Atelier Beheer Stichting en ook individuele kunstenaars zorgt voor een uitstraling die goed bij het monumentale gebouw past. De vernieuwing wordt

creatief aangepakt, waarbij de authentieke karaktertrekken van het pand niet verloren gaan.

Creatief centrum Willem II wil in zijn geheel beschikbaar zijn voor de beeldende kunst. De fabriek probeert samen te werken met het inpandige Poppodium W2 en de Koninklijke Harmonie. Een gezamenlijke entree aan de Boschdijkstraat is volgens de initiatiefnemers één van de opties.

De begane grond van het gebouw wordt toegankelijk voor publiek. Hier kunnen mensen exposities bezoeken en informatie over de activiteiten krijgen. Op de eerste verdieping komen de werkplaatsen van het grafisch atelier en de digitale werkplaats. Deze etage staat symbool voor ontwikkeling, experiment en professionele educatie en is deels toegankelijk voor publiek. Op de voor publiek gesloten tweede verdieping huren individuele kunstenaars een atelier.

Limburg

Nedinsco gerestaureerd voor woningen en kantoren

Venlo. In oktober is door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) een rijkssubsidie van 2,1 miljoen euro toegekend voor de restauratie van het Nedinsco-complex in Venlo. De voormalige Nedinsco-instrumentenfabriek kan nu worden gerestaureerd.

De fabriek werd in 1922 gebouwd in opdracht van de Duitse Fa. Diwidag voor de fabricage van onder meer telescoopapparatuur voor de Duitse oorlogsindustrie. Deze mocht vanwege de beperkingen in het verdrag van Versailles niet meer in Duitsland worden geproduceerd. Het ontwerp van de in de stijl van de Nieuwe Zakelijkheid ontworpen fabriek is van de Duitse architect Henri Seelen.

Sinds 1997 staat het fabrieksterrein leeg. De huidige eigenaar is woningbouwvereniging Woonwenz. De corporatie investeert ongeveer 17,5 miljoen euro in de renovatie en verbouwing. Hiervoor is 3,6 miljoen euro aan subsidie beschikbaar, waarvan een deel, 1,5 miljoen euro, afkomstig is van de provincie Limburg.

Directeur-bestuurder Frank van Engelen van Woonwenz: 'Hoewel we eerder al veel lof kregen van de Rijksdienst voor dit restauratieplan, was het ontvangen van de officiële beschikking toch een opluchting. We hebben er bewust voor gekozen Nedinsco in zijn geheel te behouden en niet alleen de monumentale delen. Het zou zonde geweest zijn als we toch hadden moeten bezuinigen op het restauratieplan.' Hoewel de rijkssubsidie dus lange tijd niet helemaal zeker was, besloot Woonwenz niet te wachten op de definitieve beschikking, maar alvast te beginnen met de werkzaamheden. In juli gaf Woonwenz opdracht aan betonrestaurateur Vogel BV voor het betonherstel. Inmiddels is het gebouw vrijwel gestript en wordt het betonnen karkas gerepareerd. Nu de beschikking binnen is heeft Woonwenz aannemer BAM Utiliteitsbouw opdracht gegeven om te starten met de bouwvoorbereidingen. Volgens de planning kan BAM begin 2012, na de afronding van het betonherstelplan, beginnen met het herstel

Venlo. De leegstaande Nedinsco-fabriek in 2009.
Foto Torval wikipedia

van onder meer de gevelbekleding, de kozijnen, het glaswerk en uiteraard het interieur van het Nedinsco-complex.

Woonwenz verwacht de 'nieuwe' Nedinsco Fabriek in december van 2012 op te kunnen leveren. Niet lang daarna krijgen de nieuwe bewoners en gebruikers de sleutel. Naast 27 starterswoningen krijgen Omroep Venlo en het stadskantoor van de gemeente hier onderdak. Verder neemt het mediabedrijf Media Creations haar intrek in het gerestaureerde pand.

Vuurtoren Breskens dooft na bijna anderhalve eeuw

Breskens: Na 144 jaar bijna onafgebroken branden, doofde de vuurtoren van Breskens begin oktober voorgoed het licht. Volgens de Gemeenschappelijke Nautische Autoriteit (GNA) heeft het licht geen nautisch nut meer en zoekt men nog naar een passende bestemming. Maar dat is nog niet zo eenvoudig. De achtkantige gietijzeren vuurtoren van Breskens werd in de jaren 1866-1867 gebouwd op de zeedijk ten westen van Breskens. De vuurtoren werd ontworpen door de Nederlandse bouwkundige Quirinus Harder, die ook de gietijzeren vuurtorens van Renesse en Ouddorp ontwierp. Deze twee zijn inmiddels verdwenen.

Harder begon zijn loopbaan bij de Rijkswerf in Vlissingen. Van de Koning krijgt hij een aanstelling met de opdracht de gebrekkige kustverlichting in Nederland te moderniseren, te beginnen met die van Zeeland. Gietijzer is dan het meest geschikte materiaal. De vuurtoren van Breskens is opgebouwd uit losse gietijzeren platen, die zijn gefabriceerd bij de ijzergieterij van de Fa. Enthoven in Den Haag. Anders dan in het Zeeland van nu waren de

Breskens. De vuurtoren wierp 3 oktober voor de laatste maal de lichtseinen in het rond.

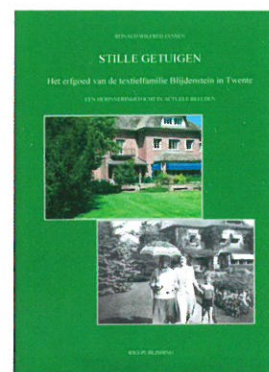
Foto Marc Ryckaert (MJJR) wikipedia

scheepvaartroutes in de 19de eeuw maar tot op zekere hoogte beheersbaar. Door de grillige kustlijnen en vaargeulen - veroorzaakt door het gevende en nemende water - was de plek van een kustlichttoren nooit voor jaren zeker. Een van de voordelen van bouwen in gietijzer was, dat de vuurtoren ook weer makkelijk was af te breken. Die van Breskens is de oudste nog bestaande gietijzeren vuurtoren van ons

land en daardoor van grote cultuur-historische waarde. Tegelijk is het een uniek voorbeeld van industrieel erfgoed uit de beginperiode van de kustverlichting.

Het is nog niet duidelijk wat er met de historische vuurtoren gaat gebeuren nu deze geen functie meer heeft. Mogelijk zou de vuurtoren dienst kunnen doen als uitzichtpunt voor bezoekers.

Literatuur

R.W. Jansen. Stille getuigen: het erfgoed van de textielfamilie Blijdenstein in Twente, een herinnering in actuele beelden.

Hoogeveen, RWJ-Publishing, 2010.
266 p.; ill., lit. opgave, reg.
ISBN 978 90 814238 3 0.
Prijs € 69,50.

Dit boek geeft een overzicht van het gebouwde erfgoed dat de textielfamilie Blijdenstein heeft nagelaten op het gebied van woningen en villa's. Zoals vele andere bekende textielfamilies uit de regio bezat men de nodige buitenhuizen, villa's en landgoederen. Als doopsge-

zinden van oorsprong bleef men niet achter bij het tonen van de welstand waarin men verkeerde. De jaren tien en twintig van de vorige eeuw waren onbetwiste hoogtepunten. Er verrezen veel villa's, onder architectuur gebouwd. Soms ook kleine landhuizen en men verwierf veel gronden om zo landgoederen te stichten. Naast de jacht en de opbrengst van de pacht werden sommige delen ook gebruikt voor de bosbouw, onder meer mijnhout. Na de ineenstorting van de bedrijfstak, zo midden jaren zestig moest de familie langzamerhand delen van het bezit afstoten. Veel

terreinen zijn toen ondergebracht bij natuurbeherende organisaties. De regio heeft er thans vele mooie recreatiegebieden aan te danken. Het boek geeft een systematisch overzicht van wat er aan onroerend goed allemaal aanwezig was. Dit voorzien van oude foto's en afbeeldingen hoe een en ander er thans bij staat. Het toont heel duidelijk hoe de textiel ook buiten de fabrieken om een stempel op het Twentse landschap heeft gedrukt. Het is een mooi startpunt om, in het kader van 2012 het Jaar van de Historische Buitenplaatsen, aandacht te besteden aan deze vorm van buitenplaatsen.

Literatuur

Marinke Steenhuis en Paul Meurs.
Herbestemming in Nederland; nieuwe gebruik van stad en land. Rotterdam, NAI Uitgevers / SteenhuisMeurs Schiedam, 2011. 144 blz., ill., 20 x 25 cm. ISBN 978-90-5662-829-1. Prijs: € 24,50.

Herbestemming van gebouwen is de laatste jaren een zeer actueel thema. Door de economische crises en het verschijnsel van krimp zal herbestemming alleen maar aan belang winnen. Leegstaande kantoorgebouwen, kerkge-

bouwen, boerderijen, postkantoren en industriële complexen zijn concrete voorbeelden van categorieën gebouwen die vragen om een nieuwe bestemming. In het boek 'Herbestemming in Nederland; nieuw gebruik van stad en land' wordt aan de hand van 25 inspirerende voorbeelden van herbestemming getoond waartoe ontwerpers en architecten met creativiteit en durf in staat zijn. Tot de voorbeelden die in het boek worden beschreven horen pakhuizen, watertorens, ziekenhuizen, bunkers en forten, kerkgebouwen, bankgebouwen, fabriekgebouwen en boerderijen. De

beschrijvingen worden geïllustreerd met prachtige actuele kleurenopnamen, plattegronden en bouwtekeningen. De teksten zijn van de hand van Dr. Marinke Steenhuis, architectuurhistorica en prof. ir. dr. Paul Meurs, architect. 'Herbestemming in Nederland' geeft een uitstekend beeld van actuele voorbeelden van herbestemming, en is een inspirerend boek dat overduidelijk de meerwaarde van herbestemmen weergeeft. De selectie van de beschreven projecten vond plaats in afstemming met het H-team van het Nationale Programma Herbestemming.

Jan Poolen. *CASE OMK; ontwikkeling Oliemolenkwartier Amersfoort.* Amersfoort, ZEEP architecten, 2011. 120 blz., ill., lit.opg. .geen ISBN.

Sinds 2000 is een van de oudste industriegebieden van Amersfoort, het Oliemolenkwartier, volop in herontwikkeling. Op deze plek aan de Eem is na de sloop van diverse bedrijven de laatste jaren een ommekeer tot stand gebracht, waarbij de laatste nog bewaard gebleven oude fabriekscomplexen van de ondergang worden gered. Centraal in dit transformatieproces staat de voormalige zeepfabriek van de Fa. Rohm & Haas, een complex dat in 2004 werd aangekocht door BOEI (Nationale maatschappij tot exploitatie van Onroerend Industrieel erfgoed). Niet in de laatste plaats door de inzet van particulieren en lokale kunstenaars, werd een voedingsbodemp geschapen voor een nieuwe ontwikkeling, om de oude fabrieksgebouwen in dit gebied een nieuwe bestemming te geven en een bruisend centrum te vormen voor

creatieve energie. De recent gerenoveerde zeepfabriek van Rohm & Haas is een lichtend voorbeeld geworden van een geslaagde vorm van herbestemming van industrieel erfgoed. Met respect voor de oude bouwdelen, waaronder fabriekshallen met ijzeren dakspantconstructies en de fabrieksschoorsteen, is een prachtige werkplek ontstaan die nu als architectenbureau bij ZEEP architecten in gebruik is. De combinatie van oud en nieuw is in dit specifieke object zeer geslaagd te noemen. Het proces van voorbereiding, ideeën en inspiraties, en de verschillende fases van de verbouw en renovatie van het historische fabrieksterrein worden in deze uitgave van ZEEP architecten uitvoerig beschreven in woord en beeld. Vooral de vele prachtige kleurenopnamen, en computerteekeningen, gecombineerd met historische opnamen van het gebied, maken 'CASE-OMK' tot een bijzonder inspirerende uitgave voor een ieder die belangstelling heeft voor herbestemming van oude fabriekscomplexen.

Colofon Industria in Heemschut

Industria is de nieuwsbrief van de Stichting Federatie Industrieel Erfgoed Nederland (FIEN). FIEN zet zich sinds 1984 in voor het behoud van industrieel erfgoed in Nederland. Bij FIEN zijn 65 lokale en regionale stichtingen en verenigingen aangesloten.

Website
www.industrieel-erfgoed.nl

Redactieadres Industria
Redactie Industria
p/a Marcel Overbeek
Noteboomstraat 61
8021 WR Zwolle

Mailadres
industria@industrieel-erfgoed.nl